

- Кандинский В. Х. К вопросу о невменяемости. М., 1890. С. 30.
- Первомайский В. Презумпция в психиатрии. Вестник Ассоциации психиатров Украины. 1995. № 2. С. 7–17.
- Дело «И.Н. против Украины» (Заявление № 28472/08). Европейский суд по правам человека. Перевод Харьковской правозащитной группы. URL: <http://khp.org/files/docs/1521027597.doc>.
- Постанова Верховного Суду від 28.02.2018 (справа №2-1 / 07). Єдиний державний реєстр судових рішень: Постанова Великої Палати Верховного Суду. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72757030>.
- Закон України “Про психіатричну допомогу”. Верховна Рада України [офіційний портал]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-14>.
- D. Double. British Medical Journal. 2002. Vol. 324. P. 900–904.
- Шишков С. Н., Скибина Н. В. Презумпция психического здоровья: можно ли считать ее обоснованной? Журнал неврологии и психиатрии. 2017. № 5. С. 109–113.
- Гавайська декларація II. Верховна Рада України [офіційний портал]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_872.
- Принципы защиты психически больных лиц и улучшения психиатрической помощи. Конвенции и соглашения. Информационный портал ООН : [сайт]. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/mental_health_care.shtml
- Статут громадської організації “Асоціація психіатрів України”. Асоціація психіатрів України : [сайт]. URL: <http://ukrpsychiatry.org/index.php/ru/home-ru-ru/ustavnye-dokumenty-aru>.

ЗНАЧЕННЯ КОДЕКСУ ЛІКАРСЬКОЇ ЕТИКИ В ПІДГОТОВЦІ МОЛОДИХ ЛІКАРІВ

Свінцицький А.С., м. Київ, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

Лікар виконує свої обов'язки з повагою до життя, гідності і автономії кожної особи на основі морально-етичних принципів суспільства, власної моральної позиції і совісті, керуючись Клятвою лікаря України і цим Кодексом.

Етичний кодекс лікаря України, 2009

Діяльність лікаря спрямована на збереження життя і здоров'я людини від моменту зачаття і вимагає гуманного ставлення до неї, поваги до її особистості, співчуття та співучасті, доброзичливості, благодійності та милосердя, терплячості, взаємодовіри, порядності й справедливості. Лікар повинен пам'ятати, що головний суддя на його професійному шляху — це, насамперед, совість.

Ці моральні принципи систематизовані в Етичному кодексі лікаря України, прийнятому 27 вересня 2009 року на Всеукраїнському з'їзді лікарських організацій та Х з'їзді Всеукраїнського лікарського товариства, з урахуванням положень Міжнародного кодексу лікарської етики, Гельсінської декларації, Загальної декларації про геном і права людини та Конвенції про захист прав і гідності людини, з огляду на застосування досягнень біології та медицини.

Автор цих рядків мав честь підписати цей, такий необхідний для української лікарської спільноти, документ від імені Національного медичного університету.

Етичний кодекс лікаря України базується на загальних етичних нормах і має велике

значення для виховання молодих лікарів. Найтісніший контакт між хворим і лікарем — взаєморозуміння — основа успішного лікування, відзначається в Кодексі. Лікарю, який не володіє даром розташування до себе хворих, набагато важче боротися з хворобами своїх пацієнтів. Заручитися підтримкою хворого лікар може в першу чергу глибокими професійними знаннями і великим людинолюбством. У розмові з пацієнтом необхідно проявляти не лише цікавість до симптомів або синдромів, а й висловлювати постійне співчуття і співпереживання. Ці, необхідні для успішної лікарської діяльності, риси молодий лікар повинен виховувати у себе вже під час навчання в університеті.

Чуйність та увага повинні охоплювати не лише хворого, а і його товаришів, близьких, які також виступають союзниками в боротьбі з хворобою. Необхідно навчити молодих лікарів вести розмову з родичами пацієнта, які також повинні стати об'єктом підвищеної уваги лікаря. Певненість близьких хворому людей зміцнює також віру пацієнта в успіх лікування.

Найважливіша риса лікаря, на яку необхідно звернути особливу увагу при навчанні в університеті, — це готовність до самопожертви і випробування заради порятунку хворого. Ці риси формуються при лікуванні складних захворювань, коли для порятунку хворого необхідним є залучення всіх духовних і фізичних сил. Тому студентам і молодим лікарям треба частіше доручати працювати з тяжкими хворими, контролюючи при цьому лікувальний процес.

Принцип поваги до своєї професії та її престижності, задекларований у Кодексі, має дотримуватися у всіх сферах діяльності лікаря: професійній, громадській, публіцистичній тощо. Кожен лікар повинен утримуватися від будь-яких дій або висловлювань, які викликають неповагу до медичної спеціальності. Своєю діяльністю він повинен сприяти підвищенню престижності лікарської професії, а також дієвості Кодексу, що зобов'язує лікаря до дотримання прав людини і турботи про гідність лікарської професії і який є призначеним для застосування у професійній діяльності лікарів і науковців, сфера професійної діяльності яких охоплює пренатальне та постнатальне життя і здоров'я людини, її народження і смерть.

Головна мета професійної діяльності лікаря (практика і вченого), підкреслюється в Кодексі, — збереження і захист життя і здоров'я людини в пренатальному і постнатальному періоді, профілактика захворювань і відновлення здоров'я, а також зменшення страждань при невиліковних хворобах, при народженні та настанні смерті. Лікар несе повну відповідальність за свої рішення і дії щодо життя і здоров'я пацієнтів. Він зобов'язаний систематично удосконалювати свій професійний рівень, використовуючи у своїй діяльності найбільш ефективні досягнення медичної науки в порядку, встановленому законодавством.

Дії лікаря повинні бути спрямовані на досягнення максимальної користі для життя і здоров'я пацієнта, його соціального захисту. Лікар має свободу відносно вибору методів лікування, які він вважає найефективнішими, і при цьому проводить діагностичну, лікувальну та профілактичну діяльність відповідно до реальних потреб і відповідно до сучасного стану медичної науки і практики. Тому основними деонтологічними вимогами до лікаря є його висока фахова кваліфікація, постійне прагнення до вдосконалення своїх знань і професійної майстерності. Хороший лікар повинен знати всі новітні досягнення медицини, постійно читати нові книги і медичні журнали, відвідувати засідання наукових медичних товариств, конференції та брати в них активну участь, добре орієнтуватись у суміжних дисциплінах.

Лікар повинен застосовувати різні діагностичні, лікувальні та профілактичні методи з належною старанністю, приділяючи їм необхідну кількість часу. Лікар може призначати лікування лише після попереднього обстеження пацієнта (крім випадків, коли через різні обставини обстеження пацієнта не є можливим).

Протягом усього лікування під час надання інформації хворому про його стан і рекомен-

доване лікування лікар має брати до уваги персональні особливості пацієнта, стежачи за оцінкою хворим ситуації.

Сучасний лікар — це людина широкої ерудиції, яка знаходиться в курсі найважливіших подій не лише в своїй галузі, а й цікавиться філософією і політикою, художньою літературою та мистецтвом, культурою і спортом. Будучи людиною публічною, він постійно повинен піклуватися про свій духовний розвиток: зовнішній вигляд, поведінка лікаря мусять поєднуватися з багатством внутрішнього світу. Саме під час навчання в закладі вищої освіти під керівництвом досвідчених наставників відбувається формування у молодих лікарів загальнолюдських цінностей, морально-етичної та правової культури. Лікар повинен поважати честь і гідність пацієнта, його право на невторчання в особисте життя, ставитися до нього доброзичливо, з розумінням сприймати занепокоєння рідних і близьких станом хворого. Стосунки між пацієнтом і лікарем мають спиратися на взаємну довіру, яка найкраще реалізується в разі наявності у хворого права вибору лікаря.

У роботі зі студентами та інтернами треба підкреслювати, що кожен пацієнт має право на зберігання особистої таємниці, а лікар, як і інші особи, які беруть участь у наданні медичної допомоги, зобов'язаний зберігати лікарську таємницю навіть після смерті пацієнта, як і факт звернення за медичною допомогою, при відсутності іншого розпорядження хворого, або якщо це захворювання не загрожує його близьким і суспільству.

Таємниця поширюється на всю інформацію, отриману в процесі лікування хворого (діагноз, методи лікування, прогноз тощо).

Згідно з Кодексом, медична інформація про пацієнта може бути розголошена:

- у разі письмової згоди самого пацієнта;
- у разі вмотивованої вимоги органів дізнання, слідства, прокуратури і суду;
- якщо зберігання таємниці істотно загрожує здоров'ю і життю пацієнта і/або інших осіб (небезпечні інфекційні захворювання);
- у разі залучення до лікування інших спеціалістів, для яких ця інформація є професійно необхідною.

У процесі наукових досліджень, навчання студентів та інтернів, підвищення кваліфікації лікарів повинна дотримуватися лікарська таємниця. Демонстрація хворого можлива лише за згодою його, його батьків або опікунів. Пацієнт має право на вичерпну інформацію про стан свого здоров'я, але він може від неї відмовитися або визначити особу, якій можна повідомляти про стан його здоров'я.

Інформація може бути прихована від пацієнта в тих випадках, якщо є вагомі підстави вважати, що вона може завдати йому серйозної шкоди. Однак в разі наполегливої вимоги пацієнта, лікар зобов'язаний надати йому вичерпну інформацію. У разі несприятливого для хворого прогнозу необхідно поінформувати його делікатно і обережно, залишивши надію на продовження життя, можливий успішний результат.

Пацієнт має право на інформацію щодо можливих ризиків, пов'язаних із застосуванням тих чи інших діагностичних і лікувальних технологій, і очікуваного при цьому позитивного ефекту, а також щодо можливостей застосування інших медичних досягнень.

Лікар не повинен забувати про те, що кожна людина має свої неповторні особливості фізичного, фізіологічного і психічного характеру. Без індивідуального підходу не може бути й правильного розпізнавання хвороби, ефективного її лікування. Високий професіоналізм лікаря в тому й полягає, щоб вміти індивідуалізувати і варіювати методами свого впливу на психіку хворого. Моральна сила лікаря, який вселяє довіру до нього пацієнта, полягає в першу

чергу в професійній впевненості, оптимізму, які ґрунтуються на знаннях і досвіді. В основі такої впевненості лежить непохитне переконання в могутності наукової медицини, у невичерпних можливостях застосування її досягнень. Професійна впевненість — позитивна риса лікаря, яка підвищує його авторитет в очах хворого і тим самим зміцнює відчуття довіри до нього.

У Кодексі передбачено право лікаря на захист власних морально-етичних позицій і принципів, особистої гідності, матеріального забезпечення, створення належних умов для здійснення фахової діяльності.

Прагнення до знань, навчання сучасним методам роботи, бажання впровадити в практику охорони здоров'я цінні результати досягнень медичної науки і свого досвіду, об'єктивно оцінити і запобігти помилкам у роботі – ось ті принципи, які повинні наполегливо прищеплюватись студентам і молодим лікарям на прикладі основних положень Етичного кодексу лікаря України.

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ БІОЕТИКИ В ГУМАНІЗАЦІЇ ДОДИПЛОМНОЇ ТА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ

Хімч С.Д., Кулик Я.М., м. Вінниця, Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

В усьому світі сучасний етап розвитку медичної науки немислимий без впровадження у практику етичних аспектів досліджень. Належні документи та положення з біомедичних досліджень, стосовно біоетичних аспектів розроблені Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВНО) та різними міжнародними конференціями.

Основними принципами біомедичних досліджень з участю людей і тварин є широка інформованість учасників дослідження про результати наукових розробок, їх благополуччя, забезпечення прав, честі та достоїнства тощо. Разом з тим, при підготовці майбутніх медичних кадрів питанням біоетики приділяється недостатньо уваги. На нашу думку, цей недолік слід було б усунути шляхом введення в кожний медико-біологічний предмет спеціальних питань з гуманного ставлення до людей, тварин, рослин. А починати, наприклад, доцільно вже з першого курсу університету (академії), коли студент триматиме в руках кістки, які належали померлим людям. На кафедрах клінічного профілю слід приділяти особливу увагу етичним питанням щодо відносин лікар-пацієнт, обговоренню діагностично-лікувальної програми, участі людей у наукових програмах. Виходячи з положень різноманітних етичних документів, усі науковці (лікарі) повинні дотримуватись виконання етичних положень, що допомагати-муть забезпечувати права, честь і достоїнство та безпечність медичних досліджень. Такий підхід, на нашу думку, дасть можливість розвитку чуйного і гуманного ставлення майбутніх спеціалістів і молодих науковців-медиків до пацієнтів.